

DEMOCRATIE IN UITVOERING

lobby, lokaal

Transparante online democratie: (hoe) werkt dat?

Gemeenteraden komen niet meer bij elkaar, de raadszalen zijn gesloten. Participatietrajecten zijn gestopt en inspraakavonden afgezegd. De Kamer nam als reactie op de coronacrisis een spoedwet aan, waardoor digitale beraadslaging en besluitvorming nu mogelijk is. In het kort: gemeenteraden, provincies en waterschappen mogen online vergaderen en besluiten als dat echt nodig is. Maar wat betekent dit nu precies en hoe werkt dat? Tijdens een bijeenkomst met actieve bewoners, medewerkers van gemeenten en andere geïnteresseerden werd kennis en ervaring uitgewisseld. Dit is het verslag.

- [Blok 1: De digitale democratie in coronatijd, wat zijn de consequenties?](#)
- [Blok 2: Participatie en belangenbehartiging in coronatijd, hoe pak je dat aan?](#)

Blok 1: De digitale democratie in coronatijd, wat zijn de consequenties?

Marije van den Berg werkt als onderzoeker, adviseur en spreker op het gebied van (lokale) democratie. Vanuit deze rol heeft ze onlangs een interview geven op BNR over de nieuwe spoedwet die is aangenomen door de Tweede-Kamer om digitaal vergaderen mogelijk te maken.

Marije denkt dat actieve bewoners scherp in de gaten moeten houden wat deze wet voor hen betekent. “Voluit luidt de wet: Tijdelijke Wet Beraadslagen en Besluiten. De Tweede Kamer zoomt vooral in op het laatste aspect: de besluitvorming. Daarbij komen allerlei spannende procedures kijken met koeriers, inschrijfformulieren en stembriefjes. Maar voor de meeste actieve bewoners is het eerste aspect ‘digitaal beraadslagen’ veel interessanter. Te meer omdat er vanuit de politiek bijna geen aandacht is voor de manier waarop inspraak vorm krijgt in die digitale vergaderingen. De wet is natuurlijk nog maar kortgeleden ingevoerd, maar ik heb in ieder geval vanuit mijn eigen stad Leiden gehoord, dat het niet vanzelf goed komt met online participatie en inspraak.”

Hoeveel inspraak willen we?

Wanneer vinden we eigenlijk dat de online inspraak en participatie goed geregeld is? Dat is een vraag die Marije ook wil stellen. Vinden we het voldoende als we het woord krijgen tijdens een digitale vergadering? Of vinden we dat we het woord moeten krijgen én dat daar vervolgens ook iets mee wordt gedaan? En hoe zit het met de samenwerkingen die de gemeente is aangegaan? Er is misschien al een werkgroep of een klankbordgroep van bewoners in het leven geroepen. Zet de gemeente die samenwerking online voort? Wordt de klankbordgroep geraadpleegd? Of worden besluiten er nu ook doorheen gejast zonder overleg?

Vanuit de Tweede Kamer zijn 87 spoedprocedures gestart, waar nu snel besluiten over worden genomen. Marije vraagt zich af of er actieve bewoners zijn die eenzelfde beweging op lokaal niveau zien. Kort samengevat, stelt ze de volgende vragen:

- Hoe gaat jouw gemeente om met deze noodwet?
- Vindt het gesprek nog plaats? Wordt het uitgesteld?
- Wie zitten aan tafel?
- Hoe kunnen we het democratisch peil toch bewaken?
- Hoe voorkomen we dat belangrijke besluitvorming zonder fatsoenlijke beraadslaging kan plaatsvinden?

Besluitvorming per postduif

Bob Maas heeft vanuit zijn rol als procesmanager bij het Amsterdams Klimaatakkoord onderzoek gedaan naar de manier waarop hij in deze tijd in gesprek met de wijk kan blijven. Welke onderwerpen kunnen we doorschuiven? Welke gesprekken moeten we wel aangaan? En welke middelen of welke mix van middelen moeten we dan inzetten? Hij ziet dat gemeenteraden deze vragen snel proberen te beantwoorden. En met een goede regie komen ze een heel eind met online vergaderen.

Hij constateert ook dat het inspreken in Amsterdam nog schriftelijk gaat. Je moet een briefje mailen. Dus er is geen interactie; een raadslid of raadcommissielid kan geen vragen stellen. In ieder geval niet in de vergadering. Besluitvorming gaat nog per postduif. Dit gaat ten koste van het proces en de interactie, aldus Bob.

Durf te experimenteren

Bob denkt dat er genoeg creatieve oplossingen kunnen worden verzonnen om de communicatie sneller te laten verlopen. Mensen kunnen misschien een videoboodschap inspreken. Of ze kunnen via een belverbinding contact maken om in te spreken. Of er kan een soort babbelbox in het stadhuis worden geplaatst, waar mensen die thuis geen digitale middelen hebben een videoboodschap kunnen inspreken.

Er zijn in ieder geval genoeg digitale middelen, zegt Bob. Zo is er het platform Popdat, waar het overkoepelend orgaan van burgemeesters, the Global Parlement of Majors, mee stemt. Je moet die tools ook durven gebruiken. Volgens Bob is dit bij uitstek een tijd waarin je kunt experimenteren. En straks – als we elkaar weer in levenden lijve kunnen ontmoeten – kunnen we een goede mix van online en offlinemiddelen aanbieden. Denk in de toekomst bijvoorbeeld aan een informatiebijeenkomst waar je ter plekke kunt komen, maar die je ook kunt volgen via een livestream. Zo kunnen mensen die niet kunnen reizen, omdat ze hun kind om zeven uur 's avonds in bed moeten stoppen, toch meediscussiëren via een chatkanaal.

In hoeverre het ambtelijk apparaat belasten?

Esther Tienstra is lid van de stadsdeelcommissie in Amsterdam Nieuw-West. Ze vertelt dat zij en haar collega's aan het begin van de coronacrisis eerst de vraag hebben gesteld óf ze wel zouden vergaderen. De redenering daarachter is dat ze het ambtelijk apparaat zo min mogelijk willen belasten, omdat dat de handen vol heeft aan het beteugelen van de crisis. Maar aan de andere kant: een democratisch politiek orgaan moet toch om de zoveel tijd bij elkaar komen. Daarom gaat de stadsdeelcommissie de komende vergadering doen via een videochat, waarbij bewoners kunnen inloggen en inspreken.

Hoe bereik je mensen zonder digitale middelen?

Esther vreest wel dat je grote groepen mensen op deze manier niet bereikt. “Er zijn veel mensen die het geld niet hebben voor online middelen, of die niet weten hoe het werkt. Je moet je afvragen hoe je die wel bereikt.”

Bob Maas is ervan overtuigd dat mensen die de raad en de stadsdeelcommissies al vóór de coronacrisis konden vinden, deze nu ook vinden – zeker met alle online registraties die er zijn. “Er zijn bovendien ook veel mensen die vanuit huis werken en zich wel móeten verdiepen in allerlei digitale middelen en toepassingen. Dat is de enige manier waarop ze kunnen blijven communiceren. En nu blijken ze digitaal toch vaardiger dan ze van zichzelf dachten. Je ziet dan ook dat de digitale kennis en kunde, zowel bij de jeugd als bij ouderen, nu toeneemt. Maar je moet niet de illusie hebben dat je iedereen kunt bereiken. De mensen die geen interesse in politiek en bestuurlijke kwesties hebben, krijgen dat niet nu opeens wel.”

Zorgen over gebrek aan transparantie

De inspraak mag dan wel op allerlei manieren mogelijk zijn, diverse actieve bewoners en medewerkers van de gemeente maken zich zorgen over gebrek aan transparantie van de procedures. Marije van den Berg constateert bijvoorbeeld dat er nauwelijks overleg is vanuit de gemeente met bewoners of belanghebbenden over welke onderwerpen wel en welke niet in aanmerking komen voor een digitale bespreking.

Mara van Waveren van Stichting LobbyLokaal denkt er net zo over. Door ondoorzichtige procedures kunnen bewoners moeilijk volgen op welk moment bepaalde beslissingen worden genomen. “De processen doorlopen normaal altijd eenzelfde systeem, zodat je weet wanneer het nuttig is om van

je te laten horen of met een raadslid in gesprek te gaan. Nu is dat veel moeilijker te volgen,” denkt Mara.

Pluim voor gemeente Hilversum

Er zijn behalve zorgen, ook positieve geluiden over de transparantie van gemeentelijke inspraakprocedures. Aernoud Olde, initiatiefnemer van Hilversum Verbonden en van energie-coöperatie HilverZon is erg te spreken over de communicatie van de gemeente Hilversum.

Aernoud: “Ik ben zelf niet op de vergadering geweest, maar er stond al heel lang een heikel punt op de agenda: het sluiten van een nogal belangrijke spoorwegovergang, waar al decennia gedoe over is. De gemeente Hilversum heeft het doorgezet om daarover te spreken in commissie. Vooraf heeft zij een heel helder artikel in de lokale krant gezet over de manier waarop mensen konden meepraten. Ze konden schriftelijk reageren. Maar in het raadshuis was ook een aparte ruimte waar mensen tijdens de vergadering met steeds maximaal drie mensen hun woordje konden doen.”

Middelen om te blijven participeren

Tot nu toe ging het gesprek vooral over inspraakprocedures. Participatietrajecten verlopen weer anders. Zijn er goede voorbeelden van middelen die je kunt inzetten rondom participatie?

Veel actieve bewoners zijn zoekende. Elly Rijnierse is actief in Den Haag op het gebied van de energietransitie in de wijk Mariahoeve. Het stedelijk energieplan gaat in april naar het college, dan is het de bedoeling dat er in de stad over gediscussieerd wordt. Hoe? Iemand van het stadsdeelkantoor stelde voor om twee-minuten-interviews te doen in de wijk. Of dat in gang wordt gezet, is nog maar de vraag. Ondertussen gaat het proces door. Na de discussie gaat het plan hoe dan ook naar de raad voor goedkeuring.

De ambtenaren lopen voorop

Vincent van Stipdonk, raadgever en redacteur te Delft houdt de vinger aan de pols bij aardgasvrije wijken, waar veel contracten en participatieprocessen lopen. Hij vindt het opvallend dat er veel meer beweging is op ambtelijk niveau dan bij de gemeenteraden. De gemeenteraad bepaalt zelf waarmee ze naar buiten treedt. De ambtenaren houden online contact met alle partijen. Maar die zijn het ook meer gewend om veel in dialoog te zijn met bewoners en weten in de wijk wat sneller hun weg te vinden.

Dijkgesprekken in Delfzijl

Het positieve geluid komt ditmaal uit Delfzijl. Daar lijken participerende bewoners en de gemeente elkaar in ieder geval niet uit het oog te verliezen. In Delfzijl worden in verband met aardbevingsschade vijfhonderd woningen gesloopt. De bewoners krijgen op andere plekken een woning terug. De kopers en huurders van de woningen die worden gesloopt, hebben zich verenigd in een platform. Ze hebben een convenant opgesteld met de gemeente en de woningcorporaties, waarin hun rol en positie behoorlijk stevig is vastgelegd. Op basis daarvan heeft de gemeente een goede werkafspraken gemaakt met de bewoners.

Edwin Broekman, gebiedsregisseur in de gemeente Delfzijl is nauw betrokken bij dit proces. Toen de coronacrisis uitbrak, heeft hij de bewoners gevraagd hoe ze contact wilden houden. De gemeente gaat namelijk in een behoorlijk tempo door met de plannen. Tot zijn verbazing voelden weinig bewoners voor video-vergaderingen. Nu communiceert de gemeente Delfzijl veelal middels de mail. Soms zit er in de mail een video of een tool om stukken rond te sturen waarbij is aangegeven binnen welke termijn men kan reageren. Maar Edwin houdt soms ook zogenaamde ‘dijkgesprekken’. Bij Delfzijl loopt een lange dijk, waarover je kunt wandelen. Edwin: “Op 1,5 meter afstand proberen we dan toch met elkaar in contact te blijven.”

Blok 2: Participatie en belangenbehartiging in coronatijd, hoe pak je dat aan?

Het tweede deel van de bijeenkomst gaat over de manier waarop bewonersinitiatieven kunnen lobbyen in coronatijd. Mara van Waveren is directeur en initiatiefneemster van Stichting LobbyLokaal. Ze geeft trainingen aan bewonersinitiatieven en ze begeleidt hen bij hun belangenbehartiging. Volgens haar is het verstandig om eerst het verschil tussen lobby en participatie duidelijk te maken.

Het verschil tussen lobby en participatie

Bij participatie, legt ze uit, is de gemeente leidend. De gemeente maakt beleid en bepaalt waarover mag worden gesproken met burgers en onder welke voorwaarden. Bij veel onderwerpen is dat een uitstekend systeem. Maar wat als je een idee hebt dat niet past binnen het beleid van de gemeente? Of als je een idee hebt dat in strijd is met het beleid van de gemeente en je wilt dat er een herziening komt binnen het beleid? Dan zal je moeten lobbyen.

Bij lobbyen ben je als burger of als initiatief degene die bepaalt wat de actie wordt over welk onderwerp wordt gesproken en onder welke voorwaarden. In je acties maak je gebruik van de tools die er zijn binnen de democratie.

Manieren om te blijven lobbyen

Mara denkt dat je ook in deze coronatijd nog op allerlei manieren kunt blijven lobbyen. Je kunt nog steeds aandacht vragen voor jouw verhaal via sociale media. Je kunt acties beginnen, campagnes starten en petitie's ondertekenen. Je kunt een achterban organiseren. Dat kan allemaal online. Kijk maar naar de landelijke actie van winkeliers die geen uitverkoop willen. Hun voorstel is aangenomen door de Tweede Kamer. Het is dan ook interessant om nu al na te denken over hoe je straks die digitale middelen als bonus kunt inzetten om een grotere achterban en misschien ook jongeren te bereiken.

Voorwerk is nu belangrijker dan ooit

Maar er zijn ook middelen die je in deze coronatijd niet kunt inzetten. Je kunt bijvoorbeeld geen echte activiteit organiseren. En je bent ook niet meer in de gelegenheid om een hele raad te ontmoeten en te spreken. Waar moet je nu dan extra op letten?

Mara: "Je kunt nog steeds contact opnemen met politici, ambtenaren en wethouders. Misschien is dat zelfs belangrijker geworden dan ooit. Zij staan immers het dichtst bij het proces van besluitvorming. En ik kreeg als tip van een raadslid uit Leiden: bedenk dat het voorwerk nu nog belangrijker is als je wilt inspreken. Wethouders en hun ambtelijke ondersteuning zitten nu niet bij elkaar, dus ze kunnen niet ter plekke overleggen over jouw inspraak. Dus als je in jouw inspraak wilt dat er reactie komt van de wethouder, moet hij van tevoren weten wat jij gaat zeggen."

Brief aan de gemeente

Mara stelt voor om op basis van de goede tips die alle bezoekers van de LSA-zoommeeting een brief te schrijven aan de gemeente. Zo kunnen deze duidelijke voorlichting aan bewoners geven over de manier waarop ze kunnen inspreken. Bovendien kunnen ze dan uitleggen hoe de procedures in elkaar zitten. En antwoord geven op de vraag: Waarom worden sommige onderwerpen op de lange baan geschoven en andere niet? Meerdere deelnemers willen deze brief graag ondertekenen en suggereren deze te adresseren aan de burgemeesters als voorzitters van de gemeenteraad.

Juist geen experiment, maar het vertrouwde

Mara wil de gemeente bewegen om deze coronatijd aan te grijpen voor een experiment met de verschillende communicatiemiddelen die je kunt inzetten. Misschien dat na de coronatijd dan meer mensen bereikt kunnen worden. Marije van den Berg wil het woord 'experimenteren' juist niet gebruiken. "Natuurlijk wil ik dat de democratische besluitvorming inclusiever wordt," zegt ze, "maar ik denk dat je dan juist de nadruk moet leggen op het vertrouwde en niet op het nieuwe. Vertel mensen dat iedereen kan inspreken op een voor hem of haar zo passend mogelijk vorm. Dus vertel mensen dat ze gewoon kunnen doen wat ze altijd al doen: stuur een bericht via WhatsApp, plaats een filmpje, mail of bel."

Hoe voer je actie in coronatijd?

Je kunt op allerlei manieren blijven lobbyen, zoveel is duidelijk, maar verschillende bewoners vragen zich af hoe je kunt protesteren in coronatijd. Want het is nogal een verschil of je één minuut de camera krijgt in een online vergadering of dat je met zijn allen op een publieke tribune met een spandoek zit.

Aernoud Olde, die eerder zo positief was over de communicatie van de gemeente Hilversum, weet dat die ochtend toevallig actiegevoerd is in zijn stad. In navolging van de boeren hebben bewoners de buitenring van Hilversum afgesloten. Een groep van dertig tot veertig bewoners reed stapvoets rondjes over de Johannes Geradtsweg, waardoor er snel lange files op de snelweg ontstonden. De buurt is het niet eens met de plannen van de gemeente om de kleine spoorbomen volledig te sluiten voor verkeer. Aernoud: "Kennelijk hebben niet alle bewoners net zoveel vertrouwen als ik in het gehoord worden via de formele inspraak. Maar je ziet dus dat protesteren ook in deze tijd doorgaat."

Niet alleen maar nadruk op online

Verschiedende bewoners vinden dat er gedurende de bijeenkomst te veel nadruk wordt gelegd op digitale communicatie. Maartje ter Veer en Mayke Zandstra werken beiden in Groningen aan participatieprojecten. Voordat de coronacrisis uitbrak hebben ze in de dorpen huis-aan-huis reacties verzameld op de plannen van de gemeente, die de bewoners zorgen baren. Bedoeling was dat al die reacties in groepsbijeenkomsten zouden worden besproken. Nu dat niet kan vanwege de coronamaatregelen vinden de gesprekken één-op-één bij de voordeur plaats. In een ander dorp krijgen de bewoners een nieuwsbrief in de bus. Mayke denkt dat ze op deze manier misschien wel meer mensen bereikt dan buiten coronatijd in een groepsbijeenkomst. Ze zegt erbij dat ze zich realiseert dat dergelijke acties makkelijker te realiseren in een dorp, dan in een grote stad.

Een mix van online en offline werkt het beste

Om de democratische besluitvorming zo inclusief mogelijk te maken, is een mix van online en offline-middelen nodig. Zo luidt de conclusie van de avond overwegend. Peterpaul Kloosterman heeft een mooi bewijs voor het slagen van deze mix. Hij is actief binnen Gouda Bruist. Als actieve bewoner is hij al langer bezig om een online en offline-community op te zetten. Op de website van Gouda Bruist kun je via community-software je ideeën delen voor een betere buurt. De gemeenschap organiseert daarnaast eens per jaar Bruispunten, waar mensen hun ideeën en ervaringen kunnen uitwisselen.

"De mix van online en offline werkt zo goed," zegt Peterpaul, "dat we een heel groot en stevig netwerk van actieve bewoners hebben, die goed samenwerken met de gemeenteraad en ambtenaren. Daardoor lukt het ons nu in coronatijd veel mensen te bereiken met een coronaspreekuur via Zoom. En met Pasen hebben we met een grote groep vrijwilligers een even vrolijk als informatief paasplacemat gemaakt. Binnen een week zijn 40.000 exemplaren van de

placemat gedrukt en verspreid onder bewoners, verzorgingstehuizen en supermarkten. De actie gaf een groot gevoel van verbondenheid.”

Op zoek naar meer voorbeelden van online participeren? Platform31 deelde deze link met ons <https://www.stedelijketransformatie.nl/actueel/stedelijke-transformatie-nieuws/online-participatie-door-corona>

En Liesbeth Van de Wetering deelde deze link met ons: <https://gemeente.groningen.nl/participatiewerkboek>

Jasper Neyssen suggereerde dat de volgende link wellicht ook interessant kan zijn: <https://smarticipatie.nl/event/webinar>